

RADOSLAV KATIČIĆ

akademik

(3. srpnja 1930 – 10. kolovoza 2019)

Radoslav Katičić, klasični filolog, indoeuropeist, indolog, lingvist, slavist, kroatist i književni teoretičar, a danasve profesor i učitelj, preminuo je ovoga ljeta u Beču u devedesetoj godini života. Rođen je u Zagrebu, u obitelji u kojoj se njegovala pisana riječ i knjiga. Interes za čitanje, prema vlastitim riječima, probudio je u njemu i poticao otac oduševivši ga *Odisejom*, tako da je sam uz pomoć rječnika i grčke gramatike čitao i otkrivao Homera. Sa sanskrtom se upoznao u VII. razredu gimnazije. Već je tada pokazivao urođenu sklonost i ljubav prema tekstu – prema pouzdanom izvoru kao ishodištu svakoga daljnjeg spoznavanja i proučavanja. Dakle, već je u školskim danima u njemu instinktivno progovorio filolog i takvim će zauvijek ostati bez obzira kojim je pismom ili kojim jezikom bio napisan tekst kojim se bavio. Prirodni je slijed daljnjega obrazovanja bio studij klasične filologije na Zagrebačkom sveučilištu s tadašnjim uglednim profesorima grecistom Nikolom Majnarićem i latinistom Veljkom Gortanom. Diplomirao je 1954. godine, usavršavao se u Ateni, Tübingenu i Bonnu te doktorirao 1959. disertacijom *Pitanje jedinstva indoevropske glagolske fleksije*. Godine 1958. izabran je za asistenta na Katedri za indoevropsku poredbenu lingvistiku, koja će pod njegovim vodstvom 1961. prerasti u Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije. Predavao je sanskrt, paleobalkansku lingvistiku i poredbenu indoeuropeistiku. Okupljajući oko sebe mlade znanstvenike osnovao je studij indologije i stvorio temelje za druge studije koji će nakon njegova odlaska u Beč 1977. biti uspješno uvedeni. A njegovo djelo *Stara indijska književnost, sanskrtska, palijska i prakrtska* (1973) – ostaje kao osnovna literatura za studij indologije.

Dvadesetak godina, koje je profesor Katičić proveo na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, razdoblje je njegova velikog doprinosa i drugim filološkim studijima, posebno razvoju lingvističke misli. On se sam tada intenzivno bavi pitanjima opće lingvistike, suvereno i nadahnuto uvodi studente različitih jezičnih grupa u tijekove suvremene lingvistike. Ali već prije, u okviru Hrvatskog filološkog društva i u suradnji s Bulcsú Lászlóm, 1956. godine pokreće okupljanje jezikoslovaca u Zagrebačkom lingvističkom krugu, u kojem se raspravljalo o najsuvremenijim lingvističkim teorijama. U šezdesetima je godinama pokrenuo i bio glavnim urednikom časopisa „Suvremena lingvistika”, koji je u početku bio priručna literatura na poslijediplomskom studiju, da bi u kasnijim desetljećima bio posvećen općenito lingvističkim pitanjima. Temeljni i nezaobilazni sveučilišni priručnik ipak su bili Katičićevi *Osnovni pojmovi suvremene lingvističke teorije* (1967). Knjiga *A Contribution to the General Theory of Comparative Linguistics* (1970) dokazuje ga kao jezikoslovca priznatog u međuna-

rodnim znanstvenim krugovima, koji znalački povezuje dijakronijski i sinkronijski jezični opis. Slijede rasprave *Jezikoslovni ogleđi* (1971) o pitanjima književnoga jezika, sintaksi, jezičnom razvoju, jezičnoj srodnosti. Smatra se da je tom knjigom Katičić utjecao i na hrvatsku književnoteorijsku znanost. Petnaest godina kasnije (1986) objavljeni su *Novi jezikoslovni ogleđi*.

Od apstraktne se teorije uvijek rado vraćao na ishodište – na tekst. U okviru izdanja *Povijesti svjetske književnosti* njegova je *Bizantska književnost* (1977). Proučavajući vrela, u knjizi *Illyricum sacrum* (1995) objavljuje rezultate istraživanja, koje je započeo već 1965. godine, o tome što su antički autori zapisali o Balkanskom poluotoku. U izdanju *Ancient Languages of the Balkans* (1976) obrađuje problematiku jezičnih supstrata kasnijih balkanskih jezika. Istovremeno je neizbježno i hrvatski jezik bio predmetom njegovih promišljanja, tako da je 1967. jedan od potpisnika *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika*.

Godine 1977. postaje redoviti profesor slavenske filologije na Sveučilištu u Beču, a od 1978. do 1987. bio je i predstojnik Instituta za slavistiku. U to doba nastaje *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika* (1986) koja je značajna po izboru korpusa teksto-va, po primjerima iz hrvatske književnosti od XVIII. do druge polovice XX. stoljeća i po metodologiji opisa utemeljenog na strukturalizmu i principima transformacijsko-generativne gramatike. Od brojnih radova, kroatističkih i drugih vezanih za kulturnu povijest valja spomenuti *Uz početke hrvatskih početaka* (1993) i *Na ishodištu* (1994). Suautor je izdanja *Dva tisućljeća pismene kulture na tlu Hrvatske* (1987) te autor kapitalnog i opsežnog djela *Litterarum studia* (1998), u kojem je dao sustavnu, na vrelima utemeljenu i filološki analiziranu sliku hrvatskoga ranosrednjovjekovlja. Niz članaka i studija o hrvatskoj književnosti i njezinoj povijesti objavljuje u izdanju *Na kroatističkim raskrižjima* (1999). Sintezu povijesti hrvatskoga jezika i njegove standardizacije, znanstveno utemeljenu, ali pisanu jednostavnijim stilom, da bi bila kristalno jasna i široj čitalačkoj publici, dao je u knjizi *Hrvatski jezik* (2013) i u kraćem nadahnutom tekstu *Zlatna formula hrvatskoga jezika: ča-kaj-što* (Kolo 2, 2014).

U traganju za prazvorima, ovoga puta praslavenskim, otvorio je sebi i znanstvenoj javnosti još jedno područje filoloških istraživanja. Interdisciplinarnim je pristupom uspio rekonstruirati formule pretkršćanske religije i mitologije te tako uveo nova saznanja i kriterije u opću slavistiku i indoeuropeistiku. Iz tog je područja objavio pet knjiga: *Božanski boj* (2008), *Zeleni lug* (2010), *Gazdarica na vratima* (2011), *Vilinska vrata* (2014) i kao posljednju *Naša stara vjera* (2017).

Mnogo je drugih knjiga, mnogo članaka i rasprava u hrvatskim i međunarodnim časopisima koje su ga potvrdile kao najistaknutijeg svjetski priznatoga hrvatskog znanstvenika u području humanističkih znanosti. Profesor Katičić bio je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Austrijske akademije znanosti, Akademije nauka i znanosti Bosne i Hercegovine, Norveške akademije, Europske akademije i jedne od najstarijih akademija znanosti, talijanske Accademie degli Lincei. Budimpeštan-

sko sveučilište Eötvös Loránd dodijelilo mu je naslov počasnog doktora i profesora. Od brojnih nagrada valja istaknuti nagradu grada Zagreba (1994), nagradu „Stjepan Ivšić” (1999), Državnu nagradu za životno djelo u području humanističkih znanosti (2007) i nagradu „Bulcsú László” za filologiju (2017).

Pripadam sretnoj generaciji koja je profesora Katičića upoznala šezdesetih godina prošloga stoljeća, koja je slušala njegove rasprave u Zagrebačkom lingvističkom krugu i bila tamo prisutna kad je s kolegama sav ozaren podijelio svoj osobni trenutak – rođenje sina. Sedamdesetih nas je godina na poslijediplomskom studiju vodio putevima tadašnje moderne lingvistike, tumačeći nam suvereno i jasno jezične opise Chomskoga, Hjelmsleva i drugih. Bio je sjajan mentor u otkrivanju hrvatskoga latinskog srednjovjekovlja, a kasnija suradnja donijela nam je za kritičko izdanje Tome Arhidakona 2004. zajedničku nagradu „Josip Juraj Strossmayer”. Veliki znanstvenik i učitelj bio je uvijek spreman saslušati tuđe mišljenje, savjetovati i uputiti mlađe na pravi put, a plodonosne rasprave s kolegama često su podsjećale na antičke dijaloge. Ostavlja nam izuzetno bogat opus, koji je u hrvatsku humanistiku uveo nove kriterije i značajna znanstvena dostignuća, ostavlja sjećanje na sjajnog i nadarenog istraživača filologa.

Olja Perić